מצוה ט

מצות השכתת חמץ

ארבעה עשר בניסן, שנאמר [שמות י"ב, ט"ו] אך

ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם, ופירושא

ט. ז, בא עשה ד'. רמב"ם עשין קנ"ו, הלכות חמץ ומצה פ"ב. סמ"ג עשין ל"ט. סמ"ק צ"ד וצ"ח. טור או"ח תל"א. א. בקצת כייי ובדמוסים "ופירושו". ב. פסחים ה' ע"א, רב נחמן בר יצחק אמר

ראשון דמעיקרא משמע דאמר קרא [איוב טייו, זי] הראשון אדם תולד

ראשון, קודם לפסחי.

(א) להסיר כל לחם חמץ ממשכנותינו ביום

שלא יעבור, והיאך יכולין לכופו בהכאה, דאפשר יחזור ורגע אחד קודם אור היום יהיה בדעתו לשרפו, ואינו דותה למצות עשה דהזתן עובר, על כן נ"ל דאין כופין כהאי גווגא.

בפיה בנשים אך לפי זה, אם אמרינן דנשים נמי מוזהרות על לאו דנותר, ועל שריפת נותר

אינן מלוום, דהוי מלוח עשה שהזמן גרמא על מלוח שריפת נותר [כנזכר לעיל אות ז' ד"ה והאחרונים], אם כן אפשר כופין אותן שלא לעבור. אך גוף סברת הר"י ל"ע, ובאתי רק להזכיר ישמע חכם וכו'.

אחך כחבי כל הנ"ל בא לידי ספר גינת ורדים מהפמ"ג, ומנאחי שם בכלל

כ"ג ענין נותר ויש בו מעשה, והעיר בכמה דברים שכחבתי, והנאני. ולפענ"ד הדברים ברורים דאם פסלו לקרבן [אפילו] באיסור דבנן, הוי ליה מעשה ולוקין, ולאו דוקא בכהאי גוונא, אלא אפילו השליך אומו קודם שנעשה נותר, במקום שלא יוכל למצוא, דודאי נותר חל עליו, דזה הוי כמו נאנס והותיר, אם

כן עשה זה במזיד, אף שאחר כך לא עשה מעשה, מ"מ כיון דהיה על ידי מעשה לקי, כמו שכתבנו לעיל [אות ח' ד"ה ומ"מ, וע"ע להלן ריש אות י"ב].

בהנים [יא] לעבר"יש בספר הג"ל [ד"ה וראימי] מביא כשם רש"י תמורה ד' ע"ב בשניתק ד"ה ה"ג, דלחד גירסא שאני כהנים וכו' דכהנים כיון דרבי בהן הכתוב מצוות יחירות לוקין אף בלאו הניתק לעשה, אף די"ל דרש"י כתב כן דוקא בלאו שניתק מקצמו עי"ש לענין אונס, אך מסתימת לשון רש"י נראה דבכל ענין הכהנים לוקין, ורבותינו ראשונים לא כתבו דין זה עי"ש בספר הנ"ל.

נשים [יב] דְּדְרָבָדְ, אם נאתר דבנותר משכתת לה מעשה, אך אין לוקין מחתת הינחק לעשה, כמו שכתבנו למעלה [אות ח"], ואם נאתר דגבי מינחק לעשה, כמו שכתבנו למעלה [אות ח"], ואם נאתר דגבי נשים לא שייך העשה דשריפת נותר דהוי מלות עשה שהומן גרמא, אם כן נשים אם הומירו במעשה לוקין, ועיין באחרונים פלפלו בזה ואין כאן מקומולבי, אך אם נאתר כן, אני מסופק בחליו עבד וחליו כן חורין דידוע דחייב בכל המלוות כבן חורין, אבל רק מלד הסירות ולא מלד העבדות, א"כ חליו עבד וחליו כן חורין, שהומיר בקרבן במעשה, והנה העשה דשריפת נותר חל עליו מלד חליו בן חורין, שהומיר בקרבן במעשה, והנה העשה דשריפת נותר חל עליו מלד חליו בן חורין, ולד עבדות הוא כמו אשה ופטור ממלות עשה שהזמן גרמא, א"כ נהי דהלא

אם נאמר כן, אני מסופק בחליו עבד וחליו בן חורין דידוע דחייב בכל המלוות כבן חורין, אבל רק מלד החירות ולא מלד העבדות, א"כ חליו עבד וחליו בן חורין שהוחיר בקרבן במעשה, והנה העשה דשריפת נותר חל עליו מלד חליו בן חורין ולד עבדות הוא כמו אשה ופטור ממלות עשה שהזמן גרמא, א"כ נהי דהלא תעשה דעבר מלד חליו בן חורין הוי ניתק לעשה, אבל באמת גם לד עבד עבר על העשה דעבר מלד חליו בן חורין הוי ניתק לעשה, אבל באמת גם לד עבד עבר על הלאו, דנשים חייבות בלאו, ומלד עבדות העשה אינו חל ולא מלד חלק עבדות, אם קשב עבר עונשין, דרך משל הקפה והשחתה, למתקנת הש"ח קידושין ל"ה ע"ג, הויין עבדים כמו נשים דפטורים, ועיין פי"ב מעכו"ם ה"ב דהר"מ פסק דעבדים חייבים, והמשנה למלך תמה עליו, עכ"פ אם נאמר דפטורים, מ"מ בודאי אם הוא מלד חלק מורן, א"כ הלל מקום דחייב מלד החירות, א"כ הכא נמי דחמור מלד העבדות, נותנים לו בודאי אם הוא מלד עבד וחליו בן חורין דאסור, בודאי אם עבר לוקה, והוא הדין חומרות לד העבדות. א"כ כאן דחמירי נשים, דנשים לוקות על לאו זה וכן מבדים, הוא הדין חליו עבד וחליו בן חורין, נהי דמלד בן חורין פטור, מלד חליו עבד חליו עבד וחליו בן חורין, נהי דמלד בן חורין פטור, מלד מלח עבדים, הוא הדין חליו עבד וחליו בן חורין, נהי דמלד בן חורין פטור, מדל לקמן עבד נראה דחייב, דמלד עבדות אין ניחק לעשה. ונראה פשוט אף למשנה מחיבור זה כמה פעמים, מ"מ דוקא להחמיר, אבל להקל עליו, אם יש בלד מדבור זה כמה פעמים, מ"מ דוקא להחמיר, אבל להקל עליו, אם יש בלד עבדות חומרא כמו כאן, לומר דהוי כבן חורין להקל עליו זה ודאי אינו, והתברא

מכרעת כזה שהוא כןלגי, על כן ל"ל כמו שכתבנו.

אנדרונינים לגדרוגינום לשיטת ראב"ד [פ"ב משופר ה"ב] שכתבמי לעיל [מלוה א'
אות ד'] דהוא חלי איש וחלי אשה, ג"כ הדין דלוקין, דעל חלי אשה לא
ניתק, דאינו חייב בשריפת נותר.

[יג] נבררך במשנת חכמים בפתיחה, פלפל אי מלות עשה חמור מלא תעשה או לא תעשה חמור, והביא דעם רמב"ן דבמלות עשה כיון דכופין אותו עד שחלא נפשו אם כן מלות עשה חמורלה, ולפי מה שכתבנו למעלה [אות אין אין ראיה, דקודם העבירה ודאי גם בלא תעשה מכין אותו, כמו שכתבנו "") אין ראיה, דקודם העבירה ודאי גם בלא תעשה מכין אותו, כמו שכתבנו

לב) עיין למעלה סוף אות י׳.

לג) תמוה, דהא כש"ס פסחים פ"ח ע"א וחגיגה כ' ע"ב אמרינן כן גם לקולא (מנחת סולת)

לד) המשנ"ח לא הביא זה כשם הרמב"ן, ואדרכה כרמכ"ן (שמות כ', ח') שהביא שם מבואר להיפך רבל"ת שלוקין אח"כ חמור מעשה דאין עושין בו דין אלא שבמורדין מכין אותו עד שיקבל. אמנם ראיה זו כתב במגילת אסתר שורש רביעי, ועיין ביד מלאכי אות תקט"ו שדחאה (מנחת סולת).

א) וכ״ה להדיא במהרי״ק סוס״י קע״ד (קצ״ה) דמקיים המצוה דתשביתו בשב ואל

לרודף כמו שביארנו למעלה, אך כניתק לעשה אין איסור כלל לחוס' פסחים כ"ט ע"ב ד"ה רב אשי, אם כן אין כופין, וגם רש"י [חולין קמ"א ע"א ד"ה קיימו] פירש דעשה הוא מיקון הלאו, אם כן נראה דאין כופין, כן נראה לענ"ד בעזה"י.

למעלה, גם רוב דיעות דלא תעשה חמור, אם כן ודאי מלץ אנאו, ואינו דומה

מצוה מ, השבתת חמץ

(א)[א] לְדָּ, סִירְ כל חמץ וכו׳. מבואר בר״מ פ״ב מחמץ ומלה. והנה בענינים אלו האריכו הראשונים והאחרונים וכמעט לא הניחו מקום להתגדר, ולהאריך בפרטי הענינים לריך קונטרס מיוחד ואין זה כוונת החיבור, ואכחוב קלת בקילור דיני המלוה

ורבה לכאורה יש ספק אם המלות עשק קיומה בשב היא שיהא החמן מושבת, ואם יש לו

> חמץ חוץ מה שעובר על לא מעשה דבל יראה ובל ימלא עובר עוד על העשה, ואם אין לו חמץ

אינו עובר בלאו וגם המלות עשה מקיים בשב ואל תעשה, כמו בשבת ויום טוב איכא עשה דשבתון בעשיית מלאכה ואם עבר ועשה מלאכה עובר בעשה ולא מעשה, ואם לא עשה מלאכה חוץ מה שלא עבר על הלאו קיים גם כן מצוח עשה דשבחון, והכי נמי עיקר המלוה כאן שלא יהיה החמץ ברשוחו והוא מושבת מרשוחו, כמו המלוח עשה דשבחון, דלא הוי כמו לאו הבא מכלל עשה דאינו מקיים המצוה באם אינו עובר, רק בעובר על הלאו הבא מכלל עשה עובר על העשה, אכל אינו מקיים המלוה, וכאמת בשבת אינו כן, דהתורה כתבה בלשון עשה המחויינת על כן מקיים העשה, ועל כן נחשבת מלות עשה דשבת ויום טוב למצוה בפני עלמה, לא כן לאו הבא מכלל עשה, עיין ספר המצוות להר"מ והרמב"ן [שורש הששי] וחבין, אם כן הכא נמי אם היה לו חמן עובר על עשה ולא תעשה, ואם אין לו חמן מקיים גם כן המלוה דמשביתו אף דהיא שב ואל חעשה. ולפי זה אין לריך לדקדק שיהא לו חמץ קודם פסח ויבערו, כמו מלות לילית דמלוה על כל איש ישראל ללבוש ד' כנפות כדי לקיים המלוה בקום ועשה, אבל כאן ממילא נחקיימה המצוה ואין צריך לחזר כלל אחר חמץ. וגם נפק"מ אם אחד רולה לבער חמלו בפסח ובא אחר וחטפו ממנו וביערו, דמבואר בחו"מ סי׳ שפ"ב ס"א דמונע לחבירו לעשות מלוה כגון שחטף ממנו מלות כיסוי לריך לשלם לו, אבל כאן כיון דאין מצוה כלל עליו בקום ועשה אלא ממילא נחקיימה המלוה, אם כן לא חטף ממנו כלל כי בכל ענין שמושבת מן העולם מקיים בעל

החמץ מלות עשה, דהר בכל הענין כמו עשה דשבת ייום טובא. אך דילמא דמלוה עליו בקום ועשה דישבים החמן, ואם אין לו חמץ לא קיים

אך דינמח דמנוה עניו בקום ועשה דישבית המכן, וחם חין כי מחן כם קיים העשה, כמו מי שחין לו ד' כנפות נהי דחינו עוצר מכל מקום לא קיים המלוה, הכי נמי גם כאן, וכמו החם דמלוה עליו לקנות טליח כדי לקיים מלות השם יחברך, הכא נמי מלוה לחזר שיהיה לו חמץ קודם פסח ויבער אותו ב"ד כדי לקיים מלות עשה בקום ועשה". ולפי זה אם חטף אחר המלוה מידו חייב בקום כמו שנפסק בחו"מ שם. ועוד יש נפק"מ, אי אחרינן דמלוה זו היא בקום ועשה, אם כן אם השביח חמץ בפסח על ידי שאכלו לא קיים המלוה, כי היי מלוה הבאה בעבירה להסוברים מלוה הבאה בעבירה מן החורה לא ילא, ומובא בחיבור המלוח בשבית אם כן אפילו אכלו מכל מקום חייו ברשותו וקיים המלות עשה כיון דאין לו מחץ. וגם אם המלוה בקום ועשה לו ילא אלא אם כן קיים המלוח בומנה במלוח יום י"ד, כמו מילה דהתורה קבעה לומנה ביום השמיני וקודם לכן לא קיים המלוה, הכא נמי קודם חלות אם השביח לא קיים המלוה, הכל נמי קודם חלות אם השביח לא קיים המלוה, אם לו קיים המלוה, הבל חשה, אם כן העיקר דלא השביח לא קיים המלוה, אבל אם המלוה, אם לו קיים המלוה, אם לא קיים המלוה, הכל מיים המלוה, אם כן העיקר דלא השביח לא קיים המלוה, אבל אם המלוה, בשב ואל חששה, אם כן העיקר דלא השביח לא קיים המלוה, אבל אם המלוה בשב ואל מעשה, אם כן העיקר דלא

יהיה לו חמץ וכשמגיע הזמן ואין לו חמץ קיים המצוח עשה.

ומדברי הרב המחזבר שכתב כיולא לדרך מוטלת עליו המלוה, נראה דהיא בשב ואל תעשה, דבקום ועשה אין מוטלת עליו המלוה קודם, ועיין ברא"ש שם [פססים פ"א אות י"]. וכן נראה ממה שכתב הרב המחזבר דנשים חייבות במלוה זו, והניחא אם היא בשב ואל מעשה, ובמלות עשה דשב ואל

תעשה, שאין עיקר המצוה אלא שלא יהא מצוי משבע ולמעלה, והסביר בזה מה דהריב״א [הובא במרדכי פסחים אות תקל״ג ובאוד זרוע הל׳ פסחים סי׳ רנ״ו (נ״ח ע״א)] היה משהה פרוסת חמץ עד ו׳ שעות משום ברכה, ולא קאמר משום דחביבה מצוה בשעתה (מנחת סולת ועוד). אולם עיין גירסא אחרת במרדכי שם דהטעם דהשהה משום ביעור חמץ בזמנו, ועי״ש כבנדי ישע.

 ב) וכ"כ כמקור חיים ס" תל"א דיני בדיקה וביטול אות כ". ועיין בשו"ת דברי חיים ח"א או"ח ס" ט" מה שהשיג עליו (מנחת סולת).

ג) עיין לעיל מצוה א' אות ח'.

THE STATE OF THE S